

ČESKÁ REPUBLIKA
R O Z S U D E K
J M É N E M R E P U B L I K Y

Krajský soud v Brně rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Mgr. Milana Procházky a soudců JUDr. Viktora Kučery a JUDr. Petra Polácha v právní věci žalobce: **R. M.**, zast. Mgr. Markem Sedlákem, advokátem se sídlem AK Brno, Příkop 8, proti žalovanému: **Krajský úřad Jihomoravského kraje**, odbor správní, se sídlem Žerotínovo náměstí 3/5, Brno, v řízení o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 21. 1. 2013, č. j. JMK 136792/2012, sp. zn. S – JMK 136792/2012 OSP, ve věci osvědčení o státním občanství České republiky,

t a k t o :

- I.** Žaloba **s e z a m í t á .**
- II.** Žalobce **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.
- III.** Žalovanému **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

Žalobce (dále též „žadatel“) se podanou žalobou domáhal zrušení rozhodnutí žalovaného, kterým bylo zamítnuto jeho odvolání a současně potvrzeno rozhodnutí Magistrátu města

Brna, odboru vnitřních věcí, ze dne 12. 11. 2012, č. j. MMB/0308153/2012, sp. zn. 3221/OVV/MMB/0308153/2012/15; tímto rozhodnutím nebylo vyhověno žádosti žalobce ve věci zjištění státního občanství a opětovného vydání osvědčení o státním občanství České republiky podle ustanovení § 20 a § 24, ve spojení s § 25, zákona č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Uvedenou žádost „o opětovné vydání osvědčení o státním občanství České republiky“, datovanou dnem 29. 6. 2012, podal žalobce u Úřadu městské části Praha 1, a to ve vazbě na usnesení téhož úřadu ze dne 10. 7. 2009, č. j. ÚMČP1 078337/2009, kterým bylo ve zkráceném přezkumném řízení zrušeno jeho osvědčení o státním občanství České republiky vydané dne 8. 11. 2002, č. j. 03037/02, právě Úřadem městské části Praha 1. Stejný správní orgán, který původně vydal žalobci osvědčení o českém státním občanství, tedy posléze toto osvědčení zrušil s tím, že bylo vydáno v rozporu se zákonem, což k odvolání žalobce potvrdil i Magistrát hlavního města Prahy rozhodnutím ze dne 6. 1. 2010, č. j. S-HMP 856457/2009.

Obě citovaná rozhodnutí shodně vycházela z toho, že v daném případě došlo k nesprávné aplikaci příslušných právních předpisů a že otec žadatele (žalobce) R. M. (narozený dne X, v Izraeli) sice nabyt národností po rodičích československé státní občanství, aniž by se však k 1. 1. 1969 stal zároveň českým nebo slovenským občanem. A právě z důvodu absence tzv. republikového občanství otce žadatele i ke dni narození žadatele (dne X, v Izraeli), nebyla splněna podmínka § 8 odst. 4 zákona č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož: „*[d]ítě, jehož jeden z rodičů je cizincem, nabyt národností státního občanství republiky, jestliže druhý z rodičů je státním občanem republiky*“ (pozn. zvýraznění provedeno krajským soudem).

Žalobce s tímto závěrem nesouhlasil, a proto podal žádost o opětovné vydání osvědčení o státním občanství České republiky, kterou Úřad městské části Praha 1 postoupil Magistrátu města Brna jako orgánu místně příslušnému. Tento orgán žádosti žalobce nevyhověl a obdobně jako správní orgány uvedené výše vyšel z toho, že existovala skupina československých občanů, kteří po vzniku federace k 1. 1. 1969 a ani posléze za účinnosti zákona č. 39/1969 Sb. nenabývaly republikové (české nebo slovenské) občanství tak, jako tomu bylo i v případě otce žalobce. Otec žalobce na území České socialistické republiky nikdy neměl trvalý pobyt, stejně tak poslední trvalý pobyt na území Československé socialistické republiky neměli oba jeho rodiče, ale pouze jeho otec E. M., tj. děd žalobce. Je tedy zřejmé, že se otec žalobce R. M. nemohl stát k 1. 1. 1969 státním občanem České socialistické republiky v souladu s § 2 odst. 2 zákona č. 39/1969 Sb., podle něhož: „*[č]eskoslovenský státní občan, který se narodil v cizině, je státním občanem republiky, byl-li k 1. lednu 1969 přihlášen k trvalému pobytu na jejím území. Jestliže nebyl přihlášen k trvalému pobytu na území republiky ani na území Slovenské socialistické republiky, je státním občanem republiky, měl-li, popřípadě jeho rodiče, před odchodem do ciziny, na jejím území poslední trvalý pobyt*“ (pozn. zvýraznění provedeno krajským soudem).

Žalobce tudíž nemohl nabyt české státní občanství narozením podle § 8 odst. 4 zákona č. 39/1969 Sb.; to bylo možné v daném případě pouze za předpokladu, že by si do narození

žalobce zvolil jeho otec – R. M. – občanství České socialistické republiky podle § 3 zákona č. 39/1969 Sb., který stanovil, že: „[č]eskoslovenský státní občan, jehož státní občanství nelze určit podle § 2, ani se nestane podle zákona Slovenské národní rady státním občanem Slovenské socialistické republiky, zvolí si, chce-li se stát státním občanem republiky, státní občanství **prohlášením**“ (pozn. zvýraznění provedeno krajským soudem).

Otec žalobce ovšem možnosti volby republikového (českého) státního občanství prohlášením podle § 3 zákona č. 39/1969 Sb. nevyužil; volbu provedl až prohlášením podle § 6 zákona č. 40/1993 Sb. Žalobce tedy nemohl nabýt české státní občanství narozením, neboť jeho otec měl po celou dobu federace toliko československé státní občanství.

Tomuto právnímu názoru přisvědčil i žalovaný, který svým rozhodnutím zamítl žalobcem podané odvolání a rozhodnutí Magistrátu města Brna potvrdil, což žalobce napadl žalobou.

II. Žaloba

Základem žaloby je žalobcovo tvrzení oponující závěru žalovaného a vycházející z toho, že žalobce české státní občanství nabyl podle § 8 odst. 4 zákona č. 39/1969 Sb., a to proto, že jeho otec R. M. byl v den narození žalobce, tj. X, nejen občanem Československé socialistické republiky, ale též občanem České socialistické republiky, tzn., že vedle občanství federace měl i občanství republiky.

S odkazem na znění čl. 5 odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění účinném v den narození žalobce, totiž žalobce dovozuje, že jeho otec, jakožto občan Československé socialistické republiky, musel být v den narození žalobce zároveň buď občanem České socialistické republiky anebo občanem Slovenské socialistické republiky. Dle názoru žalobce uvedený ústavní zákon vůbec nepřipouští situaci, že by československý státní občan neměl současně občanství jedné z republik. A tomu měl žalovaný přizpůsobit výklad dalších předpisů, které v dané věci aplikoval, a to zejména § 3 zákona č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství a § 2 odst. 2, ve spojení s § 8 odst. 4, zákona č. 39/1969 Sb.

Jako nesprávnou a nepřiléhavou či nepřesnou žalobce odmítl též žalovaným využitou judikaturu – rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2010, č. j. 2 As 97/2010 – 64, i nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94, publ. pod č. 207/1994 Sb. – a uvedl, že se vznikem Československé federace na základě ústavního zákona č. 143/1968 Sb. došlo rovněž ke vzniku republikového (českého a slovenského) státního občanství. Citovaný ústavní zákon však neobsahoval vlastní definici umožňující určení toho, kteří dosavadní českoslovenští státní občané se stávají k 1. 1. 1969 občany českými a kteří slovenskými. Tuto otázku řešil na základě zmocnění zákon č. 165/1968 Sb. Je proto potřeba vyjít ze systematiky a členění tohoto zákona, který nabytí republikového občanství dosavadních československých státních občanů upravil v části druhé, přičemž podle žalobce se jedná o pouhou deklaraci využitelnou v situaci, kdy by přicházelo v úvahu občanství obou republik (např. z důvodu různého místa trvalého pobytu rodičů).

O takovou situaci se však v daném případě podle žalobce nejedná a není pochyb o tom, že jeho otec – vzhledem k trvalému pobytu jeho otce, tj. dědečka žalobce, na území České republiky – byl v době narození žalobce občanem České socialistické republiky. Fakt, že otec žalobce učinil v roce 2007 prohlášení podle § 6 zákona č. 40/1993 Sb. a na základě toho mu bylo vydáno osvědčení o státním občanství České republiky (datované dnem 19. 9. 2007, č. j. 03597/07), je tedy irelevantní, protože ve skutečnosti již občanem České republiky byl.

Druhá část zákona č. 165/1968 Sb. se navíc dle žalobce stala obsoletní, a to dnem nabytí účinnosti ústavního zákona č. 125/1970 Sb., kterým byl novelizován ústavní zákon č. 143/1968 Sb., neboť (od 22. 12. 1970) bylo v čl. 5 odst. 3 jednoznačně stanoveno, že: „[k]aždý československý státní občan je zároveň občanem České socialistické republiky nebo Slovenské socialistické republiky“.

Dle žalobce se jedná o formulaci zákona nejvyšší právní síly, která nepřipouští výkladové problémy a je třeba ji přizpůsobit i výklad klíčových ustanovení v navazujících zákonech, konkrétně v zákoně č. 165/1968 Sb. a zákoně č. 39/1969 Sb. Jejich výklad nemůže být zužující, naopak musí konvenovat uvedenému čl. 5 odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., ve znění změny provedené ústavním zákonem č. 125/1970 Sb. To znamená, že použití slova „*rodiče*“ v množném čísle v § 2 odst. 2 zákona č. 39/1969 Sb., jakož i v § 3 odst. 2 zákona č. 165/1968 Sb., je třeba vykládat tak, že postačuje trvalý pobyt alespoň jednoho z rodičů. Na základě toho by potom bylo možno žádosti žalobce vyhovět.

Vedle toho však žalobce výklad a vůbec použití uvedených zákonů zpochybnil *en bloc* tím, že se nejedná o zákony Federálního shromáždění a úprava v nich zakotvená je z ústavního hlediska pochybná, protože ústavní zákon č. 143/1968 Sb. v původním znění (před změnou provedenou ústavním zákonem č. 125/1970 Sb.) v čl. 5 odst. 4 uváděl, že: „[z]ásady nabytí a pozbytí státního občanství republik stanoví zákon Federálního shromáždění“.

S ohledem na vše výše uvedené žalobce závěrem žaloby navrhl, aby krajský soud napadené rozhodnutí žalovaného zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

III. Vyjádření žalovaného

Žalovaný ve vyjádření k žalobě primárně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí, neboť obsah žaloby je z hlediska argumentace téměř totožný jako námitky uváděné žalobcem v odvolání.

Krom toho ještě upozornil na použitelnost jak nálezu Ústavního soudu ze dne 19. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94, tak rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 12. 2010, č. j. 2 As 97/2010 – 64, jež sice neřeší totožnou právní situaci, ale připouští možnost existence skupiny československých občanů, kteří po vzniku federace nenabyli republikové státní občanství, a rovněž výslovně odkazují na zákon č. 39/1969 Sb.; nepřipouští tedy, že by tento zákon (byť nižší právní síly) nebylo možné na určení republikového státního občanství po vzniku federace použít. V daném případě – při zjišťování státního občanství žalobce – tak nebylo možno aplikovat čl. 5 odst. 3 ústavního zákona č. 143/1968 Sb., ve znění ústavního

zákona č. 125/1970 Sb., samostatně bez spojení se zákony, jejichž přijetí vycházelo z textu zmíněného ústavního zákona, což potvrzuje i shora uvedený nálezn Ústavního soudu.

Žalovaný proto navrhl žalobu jako nedůvodnou zamítnout. Závěrem pak pouze pro úplnost uvedl, že po nabytí účinnosti zákona č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), tj. od 1. 1. 2014, bude moci žalobce podle § 32 odst. 2 tohoto zákona nabýt státní občanství České republiky prohlášením; jde o novou právní úpravu, která svědčí závěru žalovaného o existenci skupiny osob, jež měly pouze československé státní občanství, aniž by zároveň byly českými nebo slovenskými občany, a současně se problémy těchto osob a jejich potomků (v přímé linii) snaží řešit (viz důvodová zpráva).

IV. Jednání

Jednání bylo – s ohledem na výslovný nesouhlas žalobce s rozhodnutím bez nařízení jednání dle § 51 odst. 1 s. ř. s. – nařízeno na den 11. 5. 2015. U jednání žalobce ústy svého zástupce Mgr. Marka Sedláka (i. s. Mgr. Zbyňka Řezáče) setrval na svém stanovisku obsaženém v žalobě, vč. závěrečného návrhu. Stejně tak postupoval i žalovaný, který plně odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a doplnil pouze to, že žalobce v mezidobí využil svého práva a učinil prohlášení podle § 32 odst. 2 zákona č. 186/2013 Sb. Na základě toho tedy žalobce nabyl státní občanství České republiky dne 8. 7. 2014, což bylo v rámci jednání doloženo listinou o nabytí státního občanství, která byla krajským soudem provedena jako důkaz a v kopii založena do soudního spisu. Žádné další dokazování prováděno nebylo; oba účastníci řízení zůstali bez důkazních návrhů.

V. Posouzení věci krajským soudem

Napadené rozhodnutí žalovaného krajský soud přezkoumal v řízení podle části třetí, hlavy II, dílu 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), v mezích uplatněných žalobních bodů, ověřil přitom, zda rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (ex offio), a vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodnutí žalovaného, přičemž dospěl k závěru, že žaloba není důvodná.

Podstatou věci je posouzení postupu žalovaného, potažmo Magistrátu města Brna, který nevyhověl žádosti žalobce o vydání osvědčení o státním občanství, neboť dospěl k závěru, že žalobce státní občanství České republiky nenabyl.

Při posuzování, zda je někdo českým státním občanem, je nutno obecně vždy vycházet z právního stavu platného a účinného v době, kdy daná osoba měla občanství nabýt nebo pozbyt. Proto je potřeba jít často do minulosti a znát nejen platnou a účinnou právní úpravu, ale i právní úpravu předchozí. Při této příležitosti doktrína někdy hovoří o tzv. ultraaktivitě právních předpisů, které otázky státního občanství upravovaly v minulosti; viz Filip. J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva, Masarykova univerzita, Brno, 1997, s. 19.

Zmíněná ultraaktivita právních předpisů upravujících státoobčanské otázky tedy „oživuje“ některé právní předpisy, které již byly zrušeny, ale přesto je třeba tyto předpisy aplikovat. A nejinak je tomu i v nyní projednávané věci, v níž jde o posouzení splnění podmínek pro nabytí státního občanství žalobce, který odvozuje existenci svého občanství primárně z ustanovení § 8 odst. 4 zákona č. 39/1969 Sb. Tvrdí totiž, že nabytí narozením (v roce 1983) státní občanství republikové a tím i federativní (jež se pak transformovalo na státní občanství České republiky), a to proto, že jeho otec byl v dané době nejen československým státním občanem, ale též českým občanem.

K tomu krajský soud – pro lepší pochopení celé věci – považuje za vhodné připomenout dobový, historický kontext, který se promítl též v předmětné právní úpravě. Právní úprava problematiky státního občanství v dané době vycházela z nového federálního uspořádání státu. Do vzniku federace bylo Československo unitárním státem s jediným československým státním občanstvím. Vytvoření československé federace však znamenalo i vznik občanství českého a občanství slovenského, přičemž ústavní zákon č. 143/1968 Sb. vycházel ze zásady prvotnosti státního občanství republik – subjektů federace a předpokládal vydání zákona o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství republik. Stalo se tak zákonem č. 165/1968 Sb., který upravil nabytí státního občanství republik k 1. 1. 1969 a stanovil zásady pro nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. Tato pravidla pak respektovaly obě národní rady a byly vydány konkrétní republikové právní úpravy, a sice:

- zákon Slovenské národní rady č. 206/1968 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství Slovenské socialistické republiky (s účinností od 1. 1. 1969) a
- zákon České národní rady č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky (s účinností od 8. 5. 1969).

Oba citované zákony přitom vycházely – v souladu s uvedeným ústavním zákonem č. 143/1968 Sb. – ze zásady prvotnosti republikových občanství před občanstvím federace. Změnu v tomto pojetí vzájemného vztahu státního občanství federace a republik přinesl ústavní zákon č. 125/1970, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, a který vycházel z prvotnosti občanství federace. Na základě tohoto ústavního zákona ovšem Federální shromáždění zákon o nabývání a pozbývání československého státního občanství nikdy nepřijalo, a tak se až do zániku federace k 31. 12. 1992 státní občanství nabývalo a pozbývalo na základě zákona č. 206/1968 Sb. a zákona č. 39/1969 Sb.

Nelze proto zpochybňovat použití zákona č. 39/1969 Sb., potažmo zákona č. 165/1968 Sb., jako to činí žalobce. Naopak z obou právních předpisů je nutno v souzené věci vycházet a skutečnost, že ústavní zákon č. 143/1968 Sb. v původním znění (před změnou provedenou ústavním zákonem č. 125/1970 Sb.) uváděl, že zásady nabývání a pozbývání státního občanství republik stanoví zákon Federálního shromáždění, na tom nic nemění. Je sice pravdou, že v případě zákona č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství, se nejednalo o zákon Federálního shromáždění, nýbrž o zákon Národní shromáždění (Československé socialistické republiky); čl. 150 odst. 1 ústavního zákona

č. 143/1968 Sb. však počítal s tím, že: „*Národní shromáždění, Česká národní rada i Slovenská národní rada mohou již přede dnem, kdy tento ústavní zákon nabude účinnosti, činit opatření potřebná k tomu, aby byl uveden v život.*“

Jednalo se o určité kompetenční, přechodné ustanovení, které umožňovalo připravit předmětnou právní úpravu na úrovni zákona, kterým bylo československým státním občanům určeno k 1. 1. 1969 tzv. republikové občanství české nebo slovenské. Klíčový v tomto ohledu byl tedy zákon č. 165/1968 Sb., konkrétně jeho část druhá nazvaná „*Nabytí státního občanství České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky k 1. lednu 1969*“ a zejména pak § 3, který stanovil:

„(1) *Československý státní občan je k počátku účinnosti tohoto zákona státním občanem té republiky, na jejímž území se narodil.*

(2) *Československý státní občan, který se narodil v cizině, je státním občanem té republiky, na jejímž území je k počátku účinnosti tohoto zákona přihlášen k trvalému pobytu. Není-li přihlášen k trvalému pobytu v jedné z republik, řídí se státní občanství podle jeho posledního trvalého pobytu, popřípadě podle posledního trvalého pobytu jeho rodičů v Československé socialistické republice.*

(3) *Nelze-li státní občanství republiky určit podle předchozích ustanovení, zvolí si československý státní občan státní občanství jedné z republik prohlášením“* (pozn. zvýraznění doplněno krajským soudem).

Jde o poměrně jasná pravidla, která zákonodárce v dané době zakotvil do zákona za účelem jednoduchého určení republikového občanství v případě československých státních občanů, přičemž právě aplikace těchto pravidel – vycházejících primárně z místa narození občana (odst. 1), resp. místa trvalého pobytu občana, příp. jeho rodičů (odst. 2) – je určující pro posouzení nyní projednávané věci.

V ní je dle názoru krajského soudu nesporné, že mohly existovat či stále ještě existují osoby, které byly pouze československými státními občany, aniž zároveň byly českými nebo slovenskými občany. Jde o výjimečné a ojedinělé případy, kdy zákon dával těmto osobám možnost volby republikového (českého či slovenského) státního občanství prohlášením bez časového omezení – viz výše citovaný § 3 odst. 3 zákona č. 165/1968 Sb., na který navázal § 3 zákona č. 39/1969 Sb., jež stanovil, že: „*[č]eskoslovenský státní občan, jehož státní občanství nelze určit podle § 2, ani se nestane podle zákona Slovenské národní rady státním občanem Slovenské socialistické republiky, zvolí si, chce-li se stát státním občanem republiky, státní občanství prohlášením*“.

Od roku 1993 pak bylo možno tuto volbu provést prohlášením na základě jiné právní úpravy, a sice § 6 zákona č. 40/1993 Sb.; tento zákon byl s účinností od 1. 1. 2014 zrušen a nahrazen zákonem č. 186/2013 Sb., jež však v § 32 rovněž pamatuje na podobné případy a umožňuje nabytí českého státního občanství prohlášením.

Existenci československých občanů, kteří po vzniku federace nenabyli republikové občanství, dokládá nejen shora citovaná právní úprava, ale též historický kontext, který je nutno reflektovat a ze kterého je jasné, že republikové občanství se tvořilo až dodatečně

ve vazbě na vznik federace. A potvrzuje to též žalovaným použitá judikatura, která v tomto ohledu na danou věc dopadá, byť neřešila zcela totožné případy. V případě nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94, publ. pod č. 207/1994 Sb., byl předmětem posouzení návrh skupiny 46 poslanců Parlamentu České republiky na zrušení mj. právě § 6 zákona č. 40/1993 Sb. s tím, že k 1. 1. 1969 a k 31. 12. 1992 bylo vyloučeno, aby někdo byl československým státním občanem a nebyl zároveň státním občanem České (nebo) Slovenské republiky. Dle názoru Ústavního soudu byl ovšem takový právní stav reálně možný, z čehož posléze vyšel i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 10. 12. 2010, č. j. 2 As 97/2010 – 64, který konstatoval, že: „... otec stěžovatele (žalobce), od něhož stěžovatel (žalobce) své státní občanství odvozuje, spadal do skupiny československým občanů, jejichž české nebo slovenské občanství nebylo možné určit a kteří si nezvolili republikové občanství prohlášením podle § 3 zákona č. 39/1969 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České socialistické republiky“ (pozn. zvýraznění a doplnění provedeno krajským soudem).

Jako klíčový se proto jeví fakt, zda též v souzené věci otec žalobce spadal do uvedené skupiny československých občanů, která reálně existovala a u které nebylo možno určit jejich republikové občanství.

Jako již bylo uvedeno shora, určení republikového občanství vycházelo z pravidel daných ustanovením § 3 zákona č. 165/1968 Sb., přičemž prvním bylo místo narození občana (odst. 1). Toto pravidlo se neuplatní, neboť otec žalobce se narodil v cizině. V takovém případě nastupuje pravidlo druhé, kterým bylo místo přihlášení k trvalému pobytu, resp. místo posledního trvalého pobytu občana, popřípadě jeho rodičů (odst. 2). Otec žalobce – R. M. – k trvalému pobytu na území Československé socialistické republiky přihlášen nikdy nebyl. Pravidlo přihlášení k trvalému pobytu se tedy rovněž nepoužije; a nepoužije se ani pravidlo posledního trvalého pobytu, neboť otec žalobce na území Československé socialistické republiky trvalý pobyt nikdy neměl. Trvalý pobyt zde měl toliko jeho otec – E. M., tj. dědeček žalobce, který se narodil v Praze (v roce 1923) a poslední trvalý pobyt před odchodem do zahraničí měl rovněž v Praze, jak je zřejmé ze správního spisu. Z obsahu správního spisu dále plyne, že jeho matka – M. (dříve G.) M., roz. G., tj. babička žalobce, se narodila ve Vídni (v roce 1925) a trvalý pobyt na území Československé socialistické republiky nikdy neměla; stejně jako její rodiče. A Československé státní občanství nabyla jako cizinka (občanka britského mandátního území) až sňatkem uzavřeným (v roce 1944) s československým státním občanem – E. M.

Není proto pochyb o tom, že podmínku či pravidlo o posledním trvalém pobytu splňuje pouze otec žalobceva otce, nikoli oba jeho rodiče, jak vyžaduje § 3 odst. 2, věta druhá, in fine, zákona č. 165/1968 Sb., a jak je zřejmé též z navazujícího ustanovení § 2 odst. 2, věty druhé, zákona č. 39/1969 Sb.

Otec žalobce tak patřil ke skupině československých státních občanů – zejména těch, kteří žili (po několik generací) v cizině –, u nichž nebylo možno na základě zmíněných zásad určit státní občanství republiky. Tito českoslovenští státní občané si proto mohli podle § 3 odst. 3 zákona č. 165/1968 Sb. zvolit státní občanství jedné z republik (české nebo slovenské) prohlášením, aniž by tento projev vůle byl omezen lhůtou. Na základě toho si mohl otec

žalobce státní občanství republiky (české či slovenské) zvolit v podstatě kdykoli po vzniku federace. A skutečnost, že tak neučinil – možná proto, že obdobně jako mnozí jiní českoslovenští státní občané nevěděl o existenci tzv. republikového občanství – nelze nyní *ex post* dohnat výkladem žalobce, který pomíjí shora uvedený historický kontext, jakož i jasná ustanovení zákona č. 165/1968 Sb. (§ 3) a zákona č. 39/1969 Sb. (§ 2 odst. 2, § 3 a § 8 odst. 4).

Ani jeden ze zmíněných zákonů nedává prostor pro extenzivní výklad zastávaný žalobcem, dle kterého je třeba použití slova „*rodiče*“ v množném čísle v § 2 odst. 2 zákona č. 39/1969 Sb., jakož i v § 3 odst. 2 zákona č. 165/1968 Sb., vykládat tak, že postačuje trvalý pobyt alespoň jednoho z rodičů.

Tento výklad popírá nejen jazykové znění příslušných ustanovení uvedených zákonů, které je zcela zřejmé, ale nerespektuje ani žádnou další výkladové metody (systematickou, logickou a teleologickou); k tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 4. 2013, č. j. 7 As 33/2012 – 36, publ. pod č. 2933/2013 Sb. NSS, který se zabýval totožnou právní otázkou a dospěl k závěru, že: „[v]ykládat pojem „*rodiče*“ způsobem, že může v určitých případech mít význam pouze jako jeden z rodičů, je v rozporu s terminologií užívanou v daném zákoně. Např. v ust. § 8 zákon č. 39/1969 Sb. jasně rozlišuje mezi pojmy „*rodiče*“ (ve smyslu oba rodiče) a „*jeden z rodičů*“ či „*druhý z rodičů*“ (ve smyslu jeden rodič či druhý rodič). Není proto nejmenší důvod k domněnce, že by zákonodárce v témže zákoně zacházel s jedním pojmem odlišnými způsoby. Pokud by tak chtěl učinit, jistě by to bylo z dikce ust. § 2 odst. 2 věty druhé zákona č. 39/1969 Sb. patrné. V rovině gramatického a systematického výkladu je tedy zřejmé, že jak městský soud, tak magistrát postupovaly při výkladu citovaného ustanovení správně.“

Tuto argumentaci si posléze podržel a dále rozvinul Ústavní soud v nálezu ze dne 1. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 2486/13, v němž přijatý výklad Nejvyššího správního soudu nepovažoval za přepjatě formalistický a v odůvodnění pod bodem 47. konstatoval, že: „... podle výkladu, pro nějž pléduje stěžovatel, tedy pokud by pojem „*rodiče*“ v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR měl označovat rodiče jak v plurálu tak i v singuláru, mohlo by dojít k situaci, kdy by dítě rodičů, z nichž jeden měl poslední trvalý pobyt na území České a druhý na území Slovenské socialistické republiky, nabylo obě republiková občanství (srov. § 2 odst. 2 zákona č. 206/1968 Sb., o nadobúdání a strate štátneho občianstva Slovenskej socialistickej republiky), což však § 10 zákona č. 165/1968 Sb., o zásadách nabývání a pozbývání státního občanství, výslovně vylučuje. Výklad stěžovatele by tak znamenal akceptovat skutečnost, že totéž slovo („*rodiče*“) v § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR by znamenalo (někdy) plurál i (někdy) singulár, což je z hlediska logického výkladu neudržitelné. Výkladová varianta navrhovaná stěžovatelem je tak v rozporu i s logickým a systematickým výkladem předmětného ustanovení. Jinak řečeno, i tyto dvě výkladové metody svědčí výkladu přijatému obecnými soudy. Pokud jde o teleologický výklad, úprava státního občanství po federalizaci tehdejšího Československa v roce 1969 byla vedena dvěma hlavními myšlenkami: (1) nikdo nemůže mít občanství obou republik zároveň; a (2) nikdo nesmí přijít o státní občanství. Oba relevantní zákony (zákon č. 39/1969 Sb. pro Českou socialistickou republiku a zákon č. 206/1968 Sb. pro Slovenskou socialistickou republiku) tak nikoho nezabavily státního občanství, nýbrž pouze určovaly, kdo má občanství federální a kdo má občanství republikové.

Drtivá většina občanů tehdejšího Československa měla jak občanství federální, tak občanství republikové. Pouze "zbytková" kategorie československých občanů (u nichž nebylo možno zjistit, občany které republiky se stanou) měla toliko federální občanství. Osoby spadající do této "zbytkové" kategorie však mohly kdykoliv získat republikové občanství prohlášením (v tomto ohledu byl tedy zákon o občanství ČSR vůči dotčeným osobám šetrnější než kdyby direktivně stanovoval jejich republikové občanství bez projevu jejich vůle). Jediným jejich omezením byla tzv. "státoobčanská impotence" spočívající v omezení možnosti "přenášet" občanství na jejich děti, což vzhledem k tomu, že se osoby spadající do "zbytkové" kategorie ve smyslu § 2 odst. 2 zákona o občanství ČSR narodily v zahraničí a nebyly na území Československa přihlášeny k trvalému pobytu (tj. v Československu obvykle nežily), není a priori nelegitimní (srov. níže bod 49 tohoto nálezu). I teleologický výklad tak svědčí výkladové variantě zastávané správním orgánem a správními soudy.“

K citovanému teleologickému výkladu by sice bylo možno doplnit, že úmyslem tehdejšího zákonodárce (tzv. *ratio legis*) nepochybně bylo stanovit takové pravidla, aby republikové občanství bylo možné určit u co největšího počtu osob. A na základě toho by potom asi bylo možno – i při zachování vnitřní logiky a systematiky obou právních předpisů (zákona č. 165/1968 Sb. a zákona č. 39/1969 Sb.) – vyložit předmětná ustanovení tak, že postačí, prokáže-li se u dotčené osoby poslední trvalý pobyt před odchodem z Československa na území ČR jako československého občana alespoň u jednoho z jejích rodičů, za předpokladu, že druhý z rodičů neměl nikdy před odchodem do ciziny trvalý pobyt na území SR (tento předpoklad, který by eliminoval zákonem zapovězené situace, kdy by dítě rodičů, z nichž jeden měl poslední trvalý pobyt na území České a druhý na území Slovenské socialistické republiky, nabylo obě republiková občanství, však nebyl vzat vůbec v potaz).

Nicméně ve světle výše citovaných rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu, přijatých v mezidobí po podání žaloby v předmětné věci, nemohl krajský soud jinak, než konstatovat, že k tomu, aby osoba nabyla občanství České socialistické republiky podle § 2 odst. 2, věty druhé, zákona č. 39/1969 Sb., museli mít oba rodiče československého státního občana před odchodem do ciziny na jejím území poslední trvalý pobyt. To znamená, že každý z jeho rodičů musel mít na území České socialistické republiky aspoň po určitou dobu trvalý pobyt, přičemž u obou musela být splněna podmínka, že jde o poslední trvalý pobyt dotyčného rodiče na území Československé socialistické republiky. Tato podmínka však v případě žalobce, resp. jeho otce splněna nebyla, neboť poslední trvalý pobyt na území ČR, resp. ČSR (České socialistické republiky) měl toliko otec žalobcova otce (a nikoli též matka žalobcova otce).

Žalobce se tedy ve své argumentaci mýlí a mýjí s relevantní právní úpravou, kterou je nutno vykládat ve světle výše zmíněné judikatury a nelze vycházet z toho, že v případě pravidel pro určení republikového občanství obsažených v zákoně č. 165/1968 Sb. se jednalo o pouhou deklaraci, kdy by přicházelo v úvahu občanství obou republik. Tato možnost v úvahu vůbec nepřicházela (a § 10 zákona č. 165/1968 Sb., ji také výslovně vylučuje). K určení republikového občanství v zásadě nebylo potřeba žádného projevu vůle, docházelo k němu na základě zákona (*ex lege*) s tím, že bylo jasné dáno občanství té které z republik se určuje, a to ve vazbě na místo narození, resp. trvalý pobyt dotčeného občana, příp. jeho rodičů; teprve pro případy, že takto republikové občanství určit nešlo, tak jako v případě otce

žalobce, byla zákonem dána možnost volby a nabytí republikové občanství prohlášením – viz výše.

Závěrem, zejména s ohledem na (výjimečný) statusový charakter projednávané věci a závěry Ústavního soudu uvedené v nálezu ze dne 1. 10. 2014, sp. zn. I. ÚS 2486/13, považuje krajský soud za korektní a potřebné vyjádřit se krátce ještě k dalším dvěma otázkám, byť tyto nebyly výslovně vzneseny v žalobě.

První otázka se týká institutu domovského práva, jakožto práva příslušnosti k obci, jež bylo zrušeno až k 1. 1. 1949 a historicky předcházelo institutu trvalého pobytu, s nímž ho tak pojí určitá podobnost. Nicméně i kdyby bylo možno „domovské právo“ zaměnit za podmínku „posledního trvalého pobytu“ ve smyslu § 2 odst. 2 zákona č. 39/1969 Sb., neznamenaloby to, že žalobcův otec nabytí občanství České socialistické republiky. Jeho matka – na rozdíl od jeho otce – totiž nikdy do ciziny neodešla, protože pobývala výhradně v cizině. Nemohla tudíž stanovenou podmínku splnit, a to ani ve vztahu k domovskému právu. Proto ani žalobcův otec nemohl nabytí republikové občanství v souladu s § 2 odst. 2 zákona č. 39/1969 Sb.; shodně srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2015, č. j. 7 As 33/2012 – 87.

Druhá otázka souvisí s distinkcí mezi skutečným a funkcionálním státním občanstvím. Funkcionální občanství je faktická situace, kdy Česká republika s někým jedná jako se svým občanem, ačkoliv dotčená osoba státním občanem být nemusí. I na takové osoby se vztahuje zákaz zbavení státního občanství zakotvený v ustanovení čl. 12 odst. 2 Ústavy.

To znamená, že ke zbavení státního občanství podle citovaného ustanovení Ústavy může dojít též nevydáním osvědčení o státním občanství, což se stalo v právě posuzovaném případě. Tomu ovšem předcházelo to, že příslušné správní orgány České republiky původně vydaly žalobci osvědčení o státním občanství České republiky, které následně revokovaly; konkrétně usnesením Úřadu městské části Praha 1 ze dne 10. 7. 2009, č. j. ÚMČP1 078337/2009, bylo zrušeno osvědčení o státním občanství České republiky vydané žalobci 8. 11. 2002, č. j. 03037/02, přičemž uvedené usnesení nabylo právní moci dne 10. 2. 2010 poté, co bylo rozhodnutím Magistrátu hlavního města Prahy ze dne 6. 1. 2010, č. j. S-MHMP 856457/2009, potvrzeno a současně zamítnuto odvolání žalobce. V tomto odvolání ze dne 15. 9. 2009 přitom žalobce mj. uvedl následující: *„Ode dne 8 listopadu 2002 se cítím být občanem České republiky na základě osvědčení, které jsem přijal v souladu se svou vůlí a v dobré víře o jeho právoplatnosti. Od tohoto dne také požívám občanských práv České republiky. Mimo jiné mi byl vystaven český rodný list a český cestovní pas, na který cestuji opakovaně do České republiky i jiných zemí jako český státní občan. Dále jsem byl rozhodnutím děkana lékařské fakulty Masarykovy univerzity v Brně ze dne 11. srpna 2009 přijat k řádnému studiu v oboru Všeobecné lékařství na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně od školního roku 2009/2010. Hodlám žít a studovat v Brně jako český státní občan“.*

Vzhledem k tomu, že žalobce s odvoláním neuspěl, podal posléze žádost o opětovné vydání osvědčení o státním občanství. Ani s touto žádostí žalobce neuspěl, neboť jí nebylo vyhověno, což z hlediska aplikované právní úpravy nepochybně obстоjí, jak bylo podrobně rozebráno výše. Je ovšem otázkou, zda tento postup obстоjí i ve světle toho, že se žalobcem

bylo v minulosti po nějakou dobu nakládáno jako s občanem a bylo by proto možno dovozovat dobrou víru a legitimní očekávání žalobce na vydání osvědčení o státním občanství. Nicméně, jak konstatoval Ústavní soud, dobrá víra v tomto kontextu nabývá ústavního rozměru a ochrany čl. 12 odst. 2 Ústavy až uplynutím „určité doby“ od vydání původního chybného osvědčení; k tomu srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. I. ÚS 98/04, publ. pod č. 133/37 SbNU 675, ve věci restitučních nároků rodu S., v níž se po dobu 56 let pohlíželo na právního předchůdce žalobců (stěžovatelů) tak, že jeho státní občanství zůstalo během nacistické okupace Čech a Moravy zachováno, či nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 385/07, publ. pod č. 182/54 SbNU 267, ve věci posuzování státního občanství v řízení o vydání věci dle restitučních předpisů, v níž československé a české státní orgány nakládaly se žalobkyní (stěžovatelkou) jako se státní občanskou opět po dobu 56 let.

O takto dlouho dobu se však v případě žalobce nejednalo; jednalo se o dobu řádově významně kratší – konkrétně necelých 7, resp. 8 let, vyjde-li krajský soud z data vydání osvědčení o státním občanství a jeho pravomocného zrušení, vč. vyjádření žalobce v odvolání, jež je citováno výše. Při hledání odpovědi na otázku, zda je uvedená doba dostatečně dlouhá pro to, aby byl žalobce beneficiářem funkcionálního občanství, přitom krajský soud primárně vyšel z nové právní úpravy, a sice zákona č. 186/2013 Sb., který právě z důvodu právní jistoty stanovil v § 34 odst. 1, že: *„[p]rohlášením může nabýt státní občanství České republiky fyzická osoba, které byl neoprávněně vydán doklad prokazující státní občanství České republiky, pokud byla v dobré víře o tom, že je státním občanem České republiky, a za předpokladu, že takový doklad nebyl ve lhůtě 10 let ode dne jeho vydání zrušen“*.

Daná lhůta 10 let, kterou lze brát jako jakýsi referenční rámec pro „vydržení“ státního občanství České republiky na základě fakticity, však v případě žalobce splněna není a zároveň krajský soud neshledal žádné výjimečné, individuální okolnosti jeho případu, pro které by bylo nutno tuto lhůtu považovat za příliš přísnou (či nespravedlivou) a jako takovou snížit. Obecně sice platí zásada *origo facit cives*, tedy: „původ (původní stát) je to, co určuje občanství“, a je nepochybné, že právě původ prarodiče (dědečka) žalobce je v Československé/České republice. Na druhou stranu je však nepochybné také to, že v případě žalobce jde o potomka druhé generace emigranta s československým státním občanstvím, který se narodil v cizině. Jeho vztah k České republice je tak poněkud vzdálenější či zprostředkovanější, než kdyby se zde narodil a žil celá léta, přičemž po celou dobu by s ním Česká republika nakládala jako s občanem.

V této souvislosti navíc přihlédl krajský soud též k tomu, že žalobce je potomkem druhé generace československého občana, který odešel do ciziny v průběhu první poloviny 20. století, a měl, resp. má možnost kdykoli získat české státní občanství prohlášením – původně podle § 6 zákona č. 40/1993 Sb., posléze podle § 32 zákona č. 183/2013 Sb., čehož také v mezidobí využil, jak bylo zjištěno v rámci jednání (viz bod IV.).

VI. Shrnutí a závěr

Na základě všech shora uvedených skutečností lze shrnout, že žalovaný potažmo Magistrát města Brna nepochybil, pokud nevyhověl žádosti žalobce o vydání osvědčení

o státním občanství České republiky, neboť jeho otec byl v době narození žalobce pouze československým státním občanem, tj. státním občanem federace a nikoli republiky, jak vyžadoval § 8 odst. 4 zákona č. 39/1969 Sb.; žalobce tak narozením (ani jiným způsobem) české státní občanství nenabyl, resp. nabyl ho až posléze prohlášením učiněným podle ustanovení § 32 odst. 2 zákona č. 186/2013 Sb.

Krajský soud proto neshledal žalobcem podanou žalobu důvodnou a jako takovou ji v souladu s ustanovením § 78 odst. 7 s. ř. s. zamítl.

VII. Náklady řízení

O náhradě nákladů řízení krajský soud rozhodl podle § 60 odst. 1 s. ř. s., podle něhož nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Žalobce ve věci úspěch neměl (žaloba byla jako nedůvodná zamítnuta), a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému správnímu orgánu, kterému by jinak jakožto úspěšnému účastníkovi řízení právo na náhradu nákladů řízení příslušelo, náklady řízení nad rámec jeho běžné administrativní agendy nevznikly.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává u Nejvyššího správního soudu. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

V Brně dne 11. 5. 2015

Mgr. Milan Procházka
předseda senátu